

HÂSILA

Düşünce – Kültür- Sanat Dergisi

Konu: Tabiat

Yayın Yönetmeni:

Enes ÇAPKU (Yayıncı ve İmtiyaz Sahibi)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Muhammet ATALAY

Editör:

Ahmet ÇAPKU

Yayın Kurulu:

Ahmet ÇAPKU
Muhammet ATALAY
Melih AYDEMİR
Ayşenur GERÇİK
Kübra ÖZDEN
Büşra KARATAŞ
Kerime Firdevs EFE
Büşra Nur EVMEK

...

Sayı: 4, Mart 2023 / ISSN: 2822-3098

www.hasiladergi.com

İÇİNDEKİLER

Makaleler:

Ahmet Çapku – Tabiat İçre İnsan	3
Ahmet Ali Gencil – Gıda ve Tabiat İlişkisi	6
Büşra Karataş – Tabiatın Tahribi	9
Kübra Özden – Tabiatın Geleceğine Dair Bir Derkenâr	11

Mütenevvia:

Araştırma:

Kerime Firdevs Efe – Babanzade Ahmed Naim ve Irkçılığa Bakışı	12
--	----

Gezi:

Şeyma Altunöz – AMASRA ‘Çeşm-i Cihân’	15
--	----

Deneme:

Halide Yenen – Kendime Mektuplar -2-	17
Zeynep Reyhan Çapku – Hayır Diyememek	18

Tabiat İçre İnsan

Dünya ve ‘merdüm-i dîde-i ekvân olan âdem’. İlahi nefha ile balçığın buluşması sonucu kıvama eren varlık. Bir yönüyle madde bir yönüyle manayı kendinde barındıran, tabiat içinde en nadide bir yere sahip canlı. Akıl yetisi ile hayvanlara, bitkilere, madenlere hükmedip yön veren, evreni her yönüyle anlamaya çalışan, Peygamberler vasıtasıyla vahiy olarak gelen semavi bilgiye muhatap olan kişi.

Tabiat (doğa) ile insan tabiatı arasında birlikte işleyişten bahsedilebilir. “t-b-a’ ” kelimesi, insan açısından “insanın yaratılış ve seciye yapısı” anlamındadır. Öyle ki, kişinin yemesi, içmesi, bir şeyi kolaylıkla yapıp yapamaması, çabuk öfkelenmesi gibi hususlar, sözü edilen yaratılışı ile ilgilidir. Kişi bir şeyi çokça yaptığında artık o işe alışır ve bu, onda ‘tabiat’a (huy) dönüşür. “Allah, onların kalplerini mühürledi (ta-ba-a’)” ayeti bu hususa işaret eder.¹ İnsan tabiatının işleyişi, içinde yaşadığı tabiat ile benzerlik gösterir. Zira tabiatta, hava-su-toprak-ateş şeklinde dört unsur (anâsır-ı erbâa) yer alır. Aynı durum insan bedeninde de vardır. Tıp, bedendeki bu dört unsurun dengeli dağılımını esas alır. Bunlar arasındaki dengesizlik, hastalık denilen durumu doğurur. Buradan hareketle tabiat ve insan için benzer ilkelerden ve durumlardan söz etmek mümkündür. Bedenin hor kullanılması sonucu nasıl ki, hastalık kendini gösterirse tabiatın hor kullanılması da bozulmayı (fesât), dengesizliği doğurur.

İnsan aklının, tabiata uygun işleyişine rasyonalite denir. ‘Ratio’, oran-orantı anlamındadır. Buna göre akıl yetisi, tabiatın işleyişine uygun şekilde varlığa dair mukayese yapar. Elde ettiği neticeyi, zihinde yer alan diğer bilgilerle birlikte kullanır. Demek ki, öncelikte tabiatta var olanların insan düşüncesine yansımaları söz konusudur. Bu açıdan özdeşlik ilkesine göre eşyada aslanan, her bir şeyin ‘kendisi’ olmasıdır. Bu da zihinde herhangi bir varlığa yüklenen anlamın hep aynı kalmasını sağlar. Evrenin işleyişine dair keşfedilen her bir yasa, gerçekte öncelikle zihindeki gerçeklikle ilgilidir. Onun için tabiatta keşfedilen her bir ‘gizli hazine’ (Hicr Suresi, ayet 21) hem insan hayatını kolaylaştırır hem de insanın tekvinî kitabı (tabiatı, evreni) okuması olarak tezahür eder. Bu açıdan insan, tabiatı anladığı ölçüde ‘kendini’ ve ona sunulmuş imkanları daha iyi görebilir, düşünebilir ve şükredebilir. İslam’ın ilk asırlarını ve Gazneli-Selçuklu-Osmanlı’nın ihtişamlı yüzyıllarını bu açıdan değerlendirmek gerekir. Batı’nın son asırlarda yükselişi de tabiat kitabını iyi okumaları ile ilgilidir. Bu da doğal olarak ‘insan’ı maddi-manevi boyutuyla daha ileri seviyede anlamayı beraberinde getirmektedir.

Tabiatın (doğa) bozulması, neticede insan bedeninin bozulmasını da beraberinde getirir. Kirlenen tabiat, insan bedeninin de tahribi demektir. Tabiatın insan eliyle kirlenmesinde kararmış insan vicdanından söz edilebilir. Çünkü kirlenmemiş bir vicdan ve kalp, tabiatı kirletemez. Kızılderili reisi Seattle’in Amerika başkanına yazdığı mektup bu konuda dikkate değer.

“Kızılderili, gerçek anasının toprak olduğuna inanır. Nasıl biz dünyanın bir parçası isek, o dünya da bizim bir parçamızdır. Güzel kokulu çiçekler, bizim kız kardeşlerimizdir. Geyik, at, büyük kartal bunlar da bizim erkek kardeşimizdir. Kayalık tepeler, ıslak çayırlardaki damlalar, atın vücudundan buharlaşan ısı ve insan; hepsi aynı ailedendir.” “Şu gerçeği iyi biliyoruz: Toprak insana değil, insan toprağa aittir. Ve bu dünyadaki

¹ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, Beyrut 1999, Dâru İhyâi’t-türâsi’l-Arabî, c. 8, sf. 118-120.

her şey, bir ailenin fertlerini birbirine bağlayan kan gibi, ortaktır ve birbirine bağlıdır. Bu nedenle de dünyanın başına gelen her felaket insanoğlunun da başına gelmiş sayılır.” “Ve Kızılderililer gibi Tanrı da toprağa değer verir. Bu toprağa saygısızlık, Tanrının kendisine saygısızlıktır.” “Canlıların yok edildiği bir dünyada insan ruhu yalnızlık duygusundan ölür gibi geliyor bize. Unutmayın, bugün diğer canlıların başına gelen, yarın insanın başına gelir. Çünkü bütün hepsinin arasında bir bağ vardır. Eğer bütün hayvanlar yok olsaydı, insan ruhu o büyük yalnızlığa dayanamaz ölürdü.” “Dünya anamızdır. Dünyaya ne kötülük olursa, oğullarına da aynı kötülük olur. Eğer insanlar yere tükürürlerse, kendi yüzlerine tükürürler.”

“Beyaz adam, anası dünyaya ve kardeşi gökyüzüne sanki satın alınabilen veya yağma edilebilen bir mal gibi, koyunlara ve parlak boncuklara davrandığı gibi davranır. Onun bu iştahı ve hırsı bir gün dünyayı yiyip bitirecek ve geriye sadece çorak bir çöl bırakacaktır!” “Tıpkı buffaloların öldürülüşü, ormanların yakılışı, toprağın kirlenmesi. (...) Bir gün bakacaksınız gökteki kartallar, dağları örten ormanlar yok olmuş, yabani atlar ehilleştirilmiş ve her yer insanoğlunun kokusuyla dolmuş. İşte o gün insanoğlu için yaşamın sonu ve varlığını devam ettirebilme mücadelesinin başlangıcı olacak.” “Son ırmak kurduğunda, son ağaç yok olduğunda, son balık tutulduğunda; beyaz adam, paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlayacak.”²

“İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde fesat (bozulma) zuhur etti!” (Rûm Suresi, ayet 41) ayeti oldukça dikkat çekicidir. Aynı şekilde Allah’ın yaratma biçimini değiştirecek şeytanlaşmış kişiliklerden söz edilir. (Nisa Suresi, ayet 119). Günümüzde insan eliyle yeryüzündeki çeşitliliğin azalması hatta bazı türlerin son bulması oldukça ürkütücü bir manzara arzeder!³ Tabiatın kanunlarını keşfetmek için onun canını acıtmak, insan türüne pahalıya mâlolan bir yöntem olmuştur. “Yeryüzünün tümüne egemen” olmak şeklinde yorumlanan Tevrât ayeti (Tekvin, 1/26-29), batılı filozofların düşüncelerinde (Bacon vd.) tabiata hükmetmek şeklini almış ve yeryüzü, seması ile birlikte kirlenmeye maruz kalmıştır.⁴ Benzer bakış açısı insan tabiatının ‘insan-sonrası’ açısından zorlanması durumudur. ‘Çağdaş simya’ olarak da nitelenen transhumanist akım, insanın içinde yaşadığı tabiatla birlikte insan tabiatını da tahribe aday görünmektedir.⁵ Halbuki saf insan fitratı, düzenin ve hayatın devamından yana tavır alır. “Sizden birinin elinde bir fidan varsa, kıyamet kopmak üzere bile olsa onu diksin!”, “Akar suda abdest alsanız bile israf etmeyiniz!” hadisleri bize tabiata saygıyı ve onunla uyum içinde olmamızı salık verir.

Tabiatın işleyişi insan hayatına ne çok benzer. Özellikle ılıman kuşakta dört mevsimin görülmesi üzerinden mesele ele alınacak olursa, yılın döngüsü içinde tabiatın çeşitli biçim ve renklere bürünmesi gibi insan hayatının da muhtelif merhaleleri vardır. Çocukluk, gençlik, orta yaş ve yaşlılık şeklindeki döngü, tabiatın işleyişine benzer. İnsanın sağlık durumu, toplumun iktisadî ve siyasi işleyişi de bir ölçüde böyledir. “Onlara dünya hayatını şu örnekle anlat: Gökten su indiririz de onunla yeryüzünde bitkiler yeşerip gürleşir, sarmaş dolaş olur. Sonunda kuruyarak rüzgârın savuracağı çer çöp hâline gelir. Allah’ın her şeyi yapmaya gücü yeter.” (Kehf Suresi, ayet 45) “İyi bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyundan, bir eğlenceden, bir süs ve gösterişten, aranızda bir öğünmeden, mal ve evlatta çokluk yarışından ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibi ki, onun bitirdiği ekinler çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kuruyuverir de sen onu sapsarı kesilmiş görürsün. Ardından da çer çöp hâline gelir. (...)” (Hadid Suresi, ayet 20).

² https://tr.wikiquote.org/wiki/%C5%9Eef_Seattle [Erişim: 28.11.2022]

³ <https://www.youtube.com/watch?v=gBc8y2S7oJw> (Anlatılmayan Öykü) [Erişim: 28.11.2022]

⁴ Yaşar Fersahoğlu, *Dinler ve Çevre*, İstanbul 2003, Marifet Yay., sf. 174-179.

⁵ Bkz. Esra Kartal Soysal, “İnsanın Geleceği: Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme”, *İnsanı Yeniden Düşünmek* içinde, ed. Lütfi Sunar-Latif Karagöz, İstanbul 2019, İlem Yay., sf. 328-360.

Nice icatların yapılmasında takip ve taklit edilen şey, tabiattır. Yunus balıkları denizaltıya, kunduzların yaptıkları su bentlerine/barajlara, kuşların kanatları uçaklara birer misal teşkil eder. Bitkiler, hayvanlar ve diğer unsurlar, insanoğlunun tabiatı araştırma alanlarıdır. Bununla birlikte varlığın en güzel (estetik) ve en mükemmel hali tabiatta, tabii yaratılışta bulunur. Nice çiçek, elbise desenlerine, mimariye, sanat ürünü unsurlara yansımıştır. Nice hayvan, kendisindeki özellikleriyle insanlar için yol gösterici olmuştur. Demek ki, insanoğlu ihtiyacını tabiattan karşılarken icat ettiği ürünlere dair ilhamını da tabiattan almaktadır. Bu yönüyle tabiat, insanın yuvası, sığınağı, okulu, tezgahı ve hatta okuması gereken bir kitap olmaktadır.

İnsan akli, mantık planında zaman-mekan kategorileri ile iş görür. Zaman, hareketle ilgili iken mekan, insanın içinde bulunduğu tabiat ile anlaşılır. (İlimler içinde tarih, zamanı; coğrafya ise mekanı daha iyi anlamak için gerekli ilimlerdir. Mantıklı düşünebilmek açısından mezkûr ilimlerin ayrı bir önemi vardır). Öyle anlaşılıyor ki, insanın üzerinde yaşadığı mekan olarak tabiat, işleyişi itibarıyla insanın tutarlı düşünmesine imkan sağlamaktadır. İnsan idraki, içinde bulunduğu şartları nazar-ı itibara alarak muhakeme-mukayese yapıp hükümler inşa eder. Şu halde denilebilir ki, insan, içinde bulunduğu tabiatı araştırdığı ve anladığı ölçüde tutarlı hükümler verebilir. Onu incelediği ölçüde sınırlarını keşfedebilir, faydalarını ortaya çıkarabilir. Tabiatla uyum içinde yaşadığı ölçüde huzur bulur ve tabiat bilimlerinde ne kadar ileride ise ona göre diğer toplumlara öncülük edebilir.

Gıda ve Tabiat İlişkisi

Gıda ve tabiat ilişkisini anlamak için önce “gıda” ve “tabiat” kavramlarını anlaşılır bir şekilde izah edip ortaya koymak gerekmektedir. Gıda, çeşitli beslenme maddeleri ve aynı zamanda bir enerji terimidir. Canlıların büyümelerini ve gelişimlerini sağlayan organik- inorganik besin maddeleridir. Gıda, ilaç ve benzeri şeyler hariç, karbonhidrat, protein, vitamin ve mineral gibi hayatı devam ettirebilmek için tüketilen bütün yiyecek ve içeceklerdir. Et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, tahıl ve tahıl ürünleri, meyve ve sebze çeşitleri, tüketimde dikkatli kullanımı gerektiren yağ ve şeker çeşitleri gibi belli başlı gruplara ayrılmaktadır.

Tabiat nedir?

Tabiat, sözlükte “yaratmak, inşa etmek, biçim vermek, mühürlemek” anlamlarındaki tab’ masdarından isim olan tabiat eski lügatlarda “yaratılış, seciye, yaratılıştan gelen eski yapı” manalarında kaydedilir. Terim olarak tabiat; bir varlığı belirleyen özelliklerin tamamını hareket sağlayıcı güç diye kabul edilen etkene doğuştan sahip olunan aslî yapıyı (fıtrati), bilimsel veya metafizik açıdan ele alınan maddi dünyayı hareketin ve onu takip eden sükûnun ilkesini, kültür ve tekniğin etkisi ile değişikliğe uğramış şeyi ve nefsin ilk güçlerinden birini ifade eder.”(1). Tabiat, kitabı tekvinî olarak Allah’ın varlığına ve vahdaniyetine işaret eden semboller dünyasıdır. “Kainatın fihristesi” olan insanın hizmetine sunulan nimetler ve imkânlar bütünüdür!

Beslenme

“Beslenme, sosyal, kültürel, ekonomik ve sağlık boyutları bulunan karmaşık bir yaşam örüntüsü (dal, örnek, biçim)’dir. Bu örüntünün (dalın) her ögesi bir diğeri ile sıkı ilişki içindedir. Ancak beslenmenin sağlıklı olan iççeliği daha ön plandadır. Beslenme alışkanlığımız genelde kültürel evrenimizde, özel de ise ailemiz içinde şekillenir ve bireysel tarihimizle yoluna devam eder.”(2). Beslenme, insanı kültürel değişken bir kimliğe büründüren, dolayısıyla tabiatını da etkileyen biyolojik, fizyolojik ve ruhsal bir ihtiyaçtır. Sağlıklı beslenme, insanın inancını ve bünyesini dikkate alarak meşru, “helal ölçüsü”ne uygun çeşitli besinlerin bir arada tüketilmesiyle mümkün olacağı bilinmelidir. Sağlıklı bir bünye ve sağlıklı bir beyin imkanına ancak bu hassasiyet içinde davranarak kavuşulabilir. İnsanın “hayatta kalma ortak paydası” hükmünde olan beslenme, nefes alıp vermek kadar mühim bir hayati fonksiyondur.

Beslenme ürünleri, başta İslâmiyet olmak üzere bütün ilahi dinlerin ilgi alanlarındandır. Çünkü kaynakları ve ortaya çıkardığı neticeleri itibarıyla insanın ruh ve beden sağlığını ilgilendirmektedir. Zira bu durum insanın bir bütün olarak yaşama özgürlüğüne, sağlıklı düşünebilmesine ve vücut yapısının dengeli olarak hayatiyetini sürdürmesine çok ciddi manada etki eden unsurdur.

Beslenme mevzuunda inanç hassasiyeti olanlar, Kur’an ve Hadislerde yer alan yasak ve sınırlamaları dikkate alarak hareket ederler. Yenilmesine izin verilenlerin “helâl”, diğerlerinin ise “haram” kategorisine girdiği bilinmektedir. Aynı şekilde beslenmede önemli hususlardan biri de aşırı ve dengesiz beslenmenin insan sağlığına verdiği zarardır. “Tıbb-i Nebevî”ye baktığımızda bunun böyle olduğunu Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinden öğrenmekteyiz. Hangi coğrafyada yaşarsa yaşasın, değişen iklim ve çevre koşullarına, beslenme alışkanlığını başarılı bir şekilde uyarlayan insanın avcılık ve toplayıcılıkla geçen yaklaşık 2,5 milyon yıllık tarihinde geliştirdiği beslenme

stratejileri, bu günlere kadar varlığını sürdürebilmesinde anahtar rol oynamıştır. Durum böyle olunca günümüz yaşam tarzının (özellikle besinlerin niteliği, işlenme şekli, tüketim alışkanlığı) insanoğlunun genetik yapısıyla, yüz binlerce yıl boyunca geçirdiği evrimin şekillendirmiş olduğu sindirim sistemiyle ne derece uyum içinde olabileceği sorgulanmaktadır.

Modern çağın tipik hastalıkları olarak kabul edilen kalp damar rahatsızlıkları, yüksek tansiyon, obezite, diyabet-2 ve kanserin batı tipi beslenme alışkanlıklarından kaynaklanan daha çok doymuş yağ asitli, daha az lifli bol karbonhidrat ve işlemden geçmiş gıdaların tüketilmesiyle ilişkilendirebileceği bu günlerde sıkça gündeme getirilmektedir. Atalarımızın yaşam anlayışı, sağlıklı beslenme açısından bizlere bir ölçü sunabilir. Doğal ortamda dolaşan hayvanlar, tertemiz sularda yaşayan balıklar, yaş meyveler, yenilebilir türde bitkiler, bitki yumruları, kuru yemişler atalarımızın diyetlerinde vardı. Hastalıklardan korunmada bu yiyeceklere muhtacız. Dengeli ve sağlıklı beslenmenin temel kurallarını bilmek, sağlıklı bir yaşam sürmenin anahtarıdır. Bilim insanların ifadesine göre hastalıkların %30'u genetik, %70'i yanlış beslenme ile ilgilidir.(3). Demek ki, madden ve manen insanın sağlıklı olması, temiz, helal, sağlıklı gıdalarla beslenmesi ile doğrudan ilgilidir.

Tabiatın insana verdikleri

İnsan biyolojik, fizyolojik ve metafizik unsurları olan muhteşem bir varlıktır. Kafa, kalp ve ruh bütünlüğü içinde sağlıklı bir beden yapılanmasıyla birlikte yaşaması gereken bir "eşref-i mahluk"tur. İnsanı insan eden unsurlar içinde tabiatın verdiği muhteşem imkanlar ve nimetler de vardır. Tabiatın içindeki düzen, ahenk, sesler ve sessizlikler, insanı tefekkür iklimiyle buluşturan zenginliklerdir. Tabiat, insan hayatını anlamlandıran ve güzellikleri bünyesinde toplayan, insanın stresini ölçülendirip dengeye sokan imkanlar sunar. Onun için tabiat ile iç içe yaşamak, tabiatın nimetleriyle iç içe olmak insana acılara, sıkıntılara ve meşakatlere karşı dayanma gücü verir. Tabiatı seyr-ü temaşa etmek, insanın sağlığına, sağlıklı düşünmesine, hastalıklarla kolayca savaşmasına, beynini olumlu yönde kullanmasına, düzenli kilo vermesine, tabiatın ritmine uyum sağlamasına, üretkenliğine, psikolojik ve sosyolojik verimliliğine, insan ilişkilerinin düzene girmesine, sağlıklı dayanışmalar sağlamasına vesile olur. Bütün bu nimetlere şükran borcumuz vardır.

Helal ve sağlıklı gıda

Helâl, İslam kurallarına uyan, dinen izin verilmiş olan anlamına gelmektedir. İslam'ın temel kaynaklarında önemsenmiş ve uygulanması emredilmiştir. Semavi dinler, özellikle İslam dini, beslenmeye dair bir nizam getirmiştir ki, bu durum, Müslümanlar için beslenmenin metafizik ve ahlaki boyutunun olduğunu ortaya koymaktadır. Bu boyut, Müslümanlar için beslenmenin sadece dünyevi değil, aynı zamanda uhrevi bir yönünün olduğunu göstermektedir."(4). Kur'an-ı Kerim'de "Helal ve temiz gıdalardan yiyiniz" buyurulmaktadır.(5). Helalin zıddı olan necis, pis, habis, haram ve mekruh olan gıdalardan uzak durmak gerekir.

İnançlı insan helal ve sağlıklı gıdayı tüketiminde, üretiminde ve ticaretinde önemsemek durumundadır. "Allah'ın helal dediğine haram, haram dediğine helal demek, büyük günahlardan kabul edilmiştir. Ayrıca, İslâm hukukunda helal dairesini daraltmak, haram dairesini daraltmaktan daha tehlikeli bulunmuştur. Şöyle ki; eşyada aslolan helalliktir. Yani, tabiattaki canlı cansız varlıklar için aslolan mübahlıktır. Helaller, haramlardan daha çoktur. Şer'î bir delille haram olduğu belirtilmeyen veya bilinmeyen şeyler (bitki ve hayvanlar) helal kabul edilmiştir. Helal gıda ile ilgili buraya kadar yapılan açıklama ve tanımlamaların yanında Helal beslenmenin de önemli olduğu belirtilmektedir. Yani bir gıdanın helal kazançla, yasal ve meşru yollarla temin edilmesi o gıdanın,

menşenin helal olması kadar önemlidir.”(6). Helal ve sağlıklı gıda denilince, dini meşruiyetinin yanında kalitesi, güvenilirliği, sağlıklı oluşu, temiz oluşu gibi hususlar bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Yiyecek içecek kültürü

İnsan hayatını sürdürmek ve sağlıklı bir şekilde yaşamak için meşru ve faydalı yiyecek içecek türündeki gıdalarla beslenmek zorundadır. İnsan için yemek içmek, aynı zamanda bir gelenek, görenek ve alışkanlıklar silsilesidir. Önemli olan ruh dünyasına ve beden yapısına aykırı beslenme şekillerinden ve kültüründen uzak durulmasıdır. “Kültür, insanların paylaştıkları davranış örgüsü ya da biçimidir. Yemek geleneği de böyledir. Aynı kültürü paylaşan insanlar, aynı yemek alışkanlıklarına sahiptir. Aynı kültür içinde yemek alışkanlıkları, mutlaka tümüyle bir örnek olmak zorunda değildir. Farklı sosyal sınıf ya da uğraşta olan insanlar farklı yerler. İnsanlar festival etkinliklerinde, yas tutma dönemlerinde ya da gündelik normal yaşamlarında farklı yerler. Farklı dinsel mezhepler, farklı yiyecek ölçütlerine sahiptir. Erkekler ve kadınlar farklı yaşam dönemlerinde farklı yerler. Bir kültürün yeme biçimi en başta onu elde edebileceği doğal kaynaklar tarafından belirlenir.”(7).

Beslenmenin insan karakterine etkisi

İnsan hem zihinsel, hem fiziksel sağlığını korumakla ve ruh dünyasını güzelleştirmekle mükelleftir. Yenilen içilen gıdaların ruhumuzu dingin hale getirdiği gibi, kaygılı ya da depresif hissetmeye de vesile olabileceği göz ardı edilmemelidir. Yeme içme meselesi bir “gaye” olarak düşünülmemelidir. Helal beslenmede bile ölçülü olmak gerçeği vardır. Dolayısıyla insan her hâlükarda sağlığını korumak durumundadır. Çünkü beslenme insanın yapısını, karakterini, şahsiyetini, dini yaşantısını ve ibadetlerini etkileme özelliğine sahiptir. Netice itibarıyla insan gıdasını iyi, güzel ve faydalı olanından seçmelidir. Nimetlerden “helâl dairede” istifade etmelidir. Gıda ve tabiat ilişkisini müsbet manada ayarlamalıdır.

Kaynakça

1. İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; “Tabiat” maddesi.
2. Beslenme Kültürü ve İnsan; Prof. Dr. Metin Özbek, 1. baskı, 2020 – İmge Kitabevi.
3. Adı geçen eser.
4. Helâl ve Sağlıklı Gıda; Prof. Dr. Hasan Yetim – Prof. Dr. Selman Türker, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, 2020.
5. Bakara Suresi; 2/168.
6. Adı geçen eser.
7. Lezzetin Tarihi; Prof. Dr. Zeki Tez; 2015, Hayy Kitap.

Tabiatın Tahribi

Biz insanların geleceğe miras olarak bırakacakları en önemli şeylerden biri, tabiattır. Gelecek nesillerimizin sağlıklı, fesada uğramamış bir ortamda yaşamasını istiyorsak bugün yaptıklarımızı gözden geçirmeliyiz. İnsanoğlunun çevresel bozulma üzerindeki etkisi geçmişten günümüze sürekli artmıştır. Önceden çevresel bozulma çok büyük oranlarda olmadığı için çevre çok daha kolay bir şekilde kendini yenileyebiliyordu ancak yapılanma, sanayileşme ve artan teknolojik gelişmelerle birlikte geri dönüşümü zor ya da mümkün olmayan çevre problemleri yaşanmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde çevrenin kendini yenileme fırsatı gittikçe azalmıştır. Haliyle insanlığı tedirgin eden çevre sorunları günden güne artmıştır. Bunların bazıları; toprak erozyonu, orman alanlarının tahrip edilmesi, enerji kaynaklarının azalması, biyolojik çeşitliliği oluşturan bazı bitki ve hayvan türlerinin yok olması, hava, su ve toprak kirliliği, ozon tabakasının delinmesi sonucu oluşan sera etkisi şeklinde sıralanabilir.

Doğal döngüsü bozulan toprak, su ve hava işlevlerini yerine getirememekte, özellikle toprakta kullanılan gübreler, aletler ve ilaçlar toprağa geri dönülmesi zor zararlar vermektedir. Ürünlerini gerekli tüketim zamanına yetiştirme odaklı olan ve kâr etmeyi ön plana koyan bazı kişiler tarafından verimli gibi gözükse de ağır metaller bitki dokularında birikerek gıda zinciri içerisinde hayvan yemine ve gıdalara girmektedir. Ağır metal bulaşan bitkiler, ota beslenen hayvanların besin zincirine girerek hayvanların etine, sütüne geçerek dolaylı yoldan da olsa gıdalara dâhil olmaktadır. Ağır metaller küresel kirlilik faktörleri olarak insan ve tüm canlı yaşamında tehlike ve risk oluşturmaktadır. Maruz kalınan doz, genetik, kişinin bağışıklık direnci, genel sağlık hali, yaş, beslenme düzeyi gibi faktörlere bağlı olarak insanlarda çeşitli hastalıklara sebep olmaktadır. Yaşamın her dönemi için gerekli olan toprak, su ve hava kalitesi her geçen gün daha önemli hale gelmektedir. Bu nedenle doğal kaynakların sürdürülebilir bir biçimde kullanılması, korunmasını ve planlanması gerekmektedir.

Bir ülkenin toplumsal ve ekonomik yönden gelişmiş olup olmadığı ile o ülkenin çevre sorunları arasında bir ilişki kurmak mümkündür. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde rastlanan çevre sorunlarının ortaya çıkış biçimleri, sebepleri, etkileri ve boyutları birbirinden farklı olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bir yandan ülkenin ulaştığı üretim düzeyi, üretimde kullandığı teknolojiler ve tüketim biçimi, doğal kaynaklara olan talebin artmış olması gibi sebepler bu ülkelerde çevre sorunlarının gündeme gelmesine yol açmıştır. İnsanoğlunun çevre ve kaynakları üzerindeki en önemli etkisi, sürdürülebilir kullanım üzerinedir. Sürdürülebilirlik, çevre tahribatının sorun olarak algılanması sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır ve bu sorunların çözüme kavuşturulması amacını taşımaktadır. Sürdürülebilirliğin ana koşulunu, insan ve tabiatın birbirinin karşıtı değil birbirinin tamamlayıcısı olduğu fikri teşkil etmektedir.

Burada plastiklerin çevre tahribatındaki rolüne değinelim. Günlük hayatımızda neredeyse her alanda kullandığımız plastikler özellikle son yedi yıldır aşırı artmış durumdadır. Sağladığı kolay kullanım ile pek çok kişi tarafından tercih edilen plastiklerin tabiatta çözünümü için oldukça uzun bir süreye ihtiyaç vardır. Bu nedenle kullanıldıktan sonra doğru bir şekilde atık yönetimi sağlanmalıdır. Ancak insanoğlunun uzun yıllar çözünmeyen plastikleri çevreye bilinçsizce saçması, plastikleri bizim için tehlikeli yapan şeydir. Buzulların içerisinde bile plastik parçacıklara rastlanmış olması, hatta dünyanın bilinen en derin noktası olan Mariana çukurundaki (-10.994 metre) bile mikroplastiklerin bulunması bu kirliliğin, çevreye yıllarca kontrolsüz bir şekilde dağıldığının ispatıdır. Mikroplastik kirliliği, tamamıyla insan ürünü etkilerdir (antropojenik). Görüldüğü gibi plastik atıklar tabiatta yalnızca estetik bir kirlilik oluşturmazlar. Parçalanarak kolayca her yere dağılabilirler.

Kısaca gelecek yaşam ve nesilleri tehlikeye atmadan onlara ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir dünya bırakmak için içinde yaşadığımız tabiatın sürdürülebilir biçimde kullanılması gerekir.

Kaynakça

- Çağlarırnak, N. & Hepçimen, A. Z. (2010). Ağır Metal Toprak Kirliliğinin Gıda Zinciri ve İnsan Sağlığına Etkisi. *Akademik Gıda*, 8(2), 31-35.
- Gündüzalp, A. A., & Güven, S. (2016). Atık, çeşitleri, atık yönetimi, geri dönüşüm ve tüketici: Çankaya belediyesi ve semt tüketicileri örneği. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 9(1), 1-19.
- Hayta Bayazıt, A. (2006). Çevre kirliliğinin önlenmesinde ailenin yeri ve önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 359-376.
- Kayan, A., & KÜÇÜK, A. (2020). Plastik kirliliğinin çevresel zararları ve çözüm önerileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 403-427.
- Menteşe, S. (2017). ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN TOPRAK, SU VE HAVA KİRLİLİĞİ: TEORİK BİR İNCELEME. *Journal of International Social Research*, 10(53).
- Sarı Çetin, A. (2020). ATIK YÖNETİMİ. *PEARSON JOURNAL*, 5(7), 93-99.
- Yurtsever, M. (2018). Küresel plastik kirliliği nano-mikroplastik tehlikesi ve sürdürülebilirlik. *Erişim tarihi*, 10, 2020.

Tabiatın Geleceğine Dair Bir Derkenâr

Tabiatın saymakla bitmeyecek sonsuz güzellikleri vardır. Mucizelerle doludur ve bir sistem içerisinde kendi sürekliliğini devam ettirir. Doğadaki her canlının bir görevi vardır ve tabiat yasalarının işleyişi ile kendini korur, yeniden canlanır. Arıların çiçeklerden polen toplaması ve onların bir kısmını tekrar doğaya bırakması böylelikle ağaçların, çiçeklerin kendini yenilemesi örnek olarak verilebilir. Herhangi bir aksaklık, bu işleyişe büyük ölçüde zarar verebilir ve tabiatın geleceği tehdit altında bırakabilir.

Tabiata en büyük zararı veren ve bu sistemi çökme tehdidi altında tutan canlılar, ne yazık ki insanlardır. Doğaya bıraktıkları atıklarla, kurdukları fabrikalarla hem hava kirliliği oluşturuyor hem doğaya zarar veriyorlar. Ağaçları kesiyor, hayvanları avlıyorlar. Böylece nice hayvanın nesli tükeniyor ve doğa bir kez daha tehdit altında kalıyor.

Belki aklınıza şu soru gelmiş olabilir: “Peki bu sistemi düzeltmeye çalışmıyorlar mı?” Bu soru ve sorunları düşünen birtakım kişiler kendilerini adeta insanları bilinçlendirmeye adanmışlardır. Sinema filmleri, belgeseller, reklamlar aracılığıyla insanlara doğanın önemini hatırlatmış ve harekete geçmelerini sağlayacak projeler üretme yoluna gitmişlerdir. Fidan dikmek ve geri dönüşüm, doğaya katkı sağlayacak en önemli projelerin başında yer alır. Bu projelerin detaylarını açıklayıp televizyon, radyo vb. iletişim araçları aracılığıyla insanları harekete geçirmek projelerin temel amaçlarıdır. Bireyleri harekete geçirmek için öncelikle kurum ve kuruluşlarda projeler aktif hale getirilir ve bireyler bu kurum/kuruluşlar aracılığıyla projelerde aktif rol oynamaya teşvik edilirler. Örneğin belediyeler, haftanın belli günlerinde atık toplayıp biriktirilen atıkları doğaya geri kazandırıyor ve böylece doğa üzerindeki tehdidi büyük oranda ortadan kaldırıyorlar.

Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda görürüz ki, doğanın geleceği bizim elimizde ve şayet bilinçli bir toplum yapısı oluşturmayı başararsak doğa üzerinde oluşturduğumuz tehdit, yerini umuda bırakır. Unutmayın: “Yaşamın olduğu yerde umut vardır.”

Babanzade Ahmed Naim ve Irkçılığa Bakışı

Irkçılık konusuna değinmeden önce İslam'ın insana bakışına kısaca değinmek yerinde olacaktır. İslam, insanı şerefli bir varlık olarak görür. İnsan onurunu rencide edecek her türlü düşünce ve eylemi reddetmeyi esas alır.⁶ Bu yüzden bir insanın bir insanı değersiz görüp itibarsızlaştırmaya çalışması dinen uygun değildir. Irkına göre muamele, kişiye gücünün üstünde bir yük yüklemek anlamına gelir. Bu noktada bir ırk başka bir ırkı aşağılama hakkına sahip değildir.

Irkçılık kelimesi unsur, cins ve kavmiyet olarak ele alınmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde kavim kelimesi geçmektedir. Cahiliye dönemindeki ırk kavramı, asabiyet olarak ele alınmaktadır.⁷ Asab; saranlar, kuşatanlar anlamına gelmektedir. Asabiyetin terim anlamı, akrabalığın oluşturduğu kan bağıyla meydana gelen topluluktur. Toplumunu harekete geçirmeyi sağlayan dayanışma ruhuna da asabiyet denilmiştir.⁸ Asabiyette menedilen husus, haksız yere kavmini desteklemek ve arka çıkmaktır. Irkçılık asıl itibariyle kavminin yaptığı zulme ortak olmak, haksızlığı görmezden gelmek, bu noktada ona arka çıkmaktır. Ebu'l-Fasile (r.a), Hz. Peygamber'e (sav):

“Kişinin soyunu, ırkını sevmesi ırkçılık mıdır?” diye sorduğunda Hz. Peygamber (sav): “Hayır, ancak kişinin soyuna, ırkına zulüm üzerinde yardım etmesi ırkçılıktır.” diye karşılık vermiştir.⁹ Bu hadise dayanarak ırkını seven ırkçı değil, ırkına zulüm üzere yardım eden ırkçıdır diyebiliriz. Müminlerin ancak ve ancak kardeş oldukları (Hucurat, 49:10), Allah'ın, insanları bir dişi ve bir erkekten yaratmasıyla birlikte kabilelere ve milletlere ayırması (Hucurat, 49:13), topluca Allah'ın ipine sarılınması (Ali İmran, 3:103), ayrılıp ihtilaf edilmemesi gerektiği (Ali İmran, 3:105), dillerin ve renklerin farklı olmasının Allah'ın varlığının bir delili olması (Rum, 30:22) gibi birçok ayet Kur'an'da yer alır. Ayrıca Hz. Nuh'un kafir olan oğlu için “ailemdir” demesine karşılık Allah'ın, “o, aileden değildir” ayetiyle hitap etmesi ailede dahi ırkın değil imanın öncelikli olduğunu gösterir. Ensar ve Muhacir kardeşliğini konu alan ayette, Ensar'ın hicret edenlere sevgi beslendiklerini ifade edilir. (Haşr, 59:9). Farklı kavimlerden olmaları birbirlerini sevmelerine engel olmamıştır.

...

Ahmed Naim, Bağdat doğumludur. Felsefe, ahlak, mantık ve ruhiyat dersleri okutmuş bir hoca olup aynı zamanda mütercim ve yazardır. Kitaplarının yanında Sebilürreşad ve Sırat-ı Müstakim

* KLU İlahiyat Fakültesi Mezunu (2018). İZU Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Mezunu (2023).

⁶ Dalkılıç, Mehmet. “İnsan Onurunu Tehdit Eden Irkçılık Anlayışı ve Tarihsel İzdüşümü Üzerine Birtakım Mülâhazalar”. *Kutlu Doğum Haftası Hz. Peygamber ve İnsan Onuru Sempozyumu*, der. Sedat Memiş ve Hacı Duran Namlı. Ankara: DİB, 2014, sf. 686.

⁷ Şentürk, Recep - Canatan, Kadir, “Irkçılık”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1999, sf. 124.

⁸ Çağrı, Mustafa. “Asabiyet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1991, sf. 453.

⁹ Ebu Davud, 331.

gibi çeşitli dergilerde yazılar kaleme almıştır. *İslam'da İrkçılık ve Milliyetçilik* adıyla tercüme edilen kitabında kavmiyet davasının yabancıardan gelen bir bid'at olduğunu, defaatle ırkçılığın bir Frenk hastalığı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Ahmed Naim ırkçılık davasını İslam'ın varlığı için bir tehdit olarak görmüştür.¹⁰

Birlik ve beraberliğin Müslümanların arasında esas tutulması gerektiği birçok ayette mevcuttur. Kişiler eğer nifak, adavet, fesatlık ve kavmiyetçilik yaparlarsa aralarında kardeşlikten söz edilemeyeceği açıktır. Bu nokta üzerinde duran Ahmed Naim, ayetlerden ve hadislerden ırkçılığın menedildiğine dair deliller getirerek görüşünü kuvvetlendirme yolunu tercih eder. 'Ümmet-i merhûmenin sebab-i mevti' ifadesi dikkat çekicidir. Ümmetin ölü olduğunu, ölmesinin sebebinin ise ırkçılık ve kavmiyetçilik olduğunu iddia eder. Din hissiyatının yavaş yavaş sönmesinin sebebi olarak insanların kavimlerini tefâhür sebebi olarak görmelerinde bulur.¹¹

Türkçü-İslamcı insanları tenkidî bir şekilde dile getirir. Ne yardım ne serden ayırlamama durumu gibi onların da kavmiyet iddiasından ve İslam davasından vazgeçemediklerini ifade eder. Ahmed Naim'e göre böyle bir yol tutanlarla oturup konuşulabilir ve sorunlara çözüm bulunabilir.¹² İnsanlarda, bilhassa gençlerde Türkçülük damarı baskın olup din gevşek ise orada büyük bir tehlikenin olduğundan bahseder. Türkçü-İslamcı kişiler, gençlerin dinlerini takviye etmek yerine kavmiyet davasını aşarlarsa burada çok büyük sorunun vücut bulacağı unutulmamalıdır, der. Fakat Türklüğünün yanında İslam'ın vazifelerini aktarmak doğru bir davranıştır. Türklükten kasıt, kavmini övünç sebebi kılmak değil, diline, edebiyatına, sanatına, tarihine vâkıf olup üretken, kabiliyetli nesiller yetiştirmektir.¹³

Kişilere hitap edilecek kelimenin oldukça önemli olduğundan bahseder. "Ey Türk!" diye hitap etmek, kişiyi kendi kavmi adına harekete geçirmeye sebep olacakken, "Ey Müslüman!" diye hitap etmek kişinin Allah için ayağa kalkmasına neden olacaktır, der.¹⁴ Naim, İslam bağlılığı, ırkçılık taassubunu eritmelidir. Zira, Rasûlullah dönemindeki savaşlarda görüleceği üzere aynı kavimden biri Müslüman, diğeri kâfir iki kişinin karşılıklı savaştıkları bilinmektedir, ifadelerini kullanır.¹⁵

Netice itibariyle insanların nesebini, soyunu öne çıkartıp diğer insanlara zulmetmeleri ve kendi nesebinden olanı yüceltmeleri birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Dayanışmanın ve beraberliğin bu denli yanlış aktarımı, kavimler arası sözlü hakaretlerden kan davalarına kadar uzamıştır. Bu problemin çözümü için başvurulacak önemli kaynaklar arasında Kur'an ve sünnet başta gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan iman kardeşliği, kavmi, ırkı, rengi ne olursa olsun kişiyi birbiriyle kenetlenmeye itmektir. Hadisler ise ırkını yüceltip diğerini alçaltmanın yanlış bir davranış olduğunu göstermektedir.

Konunun çözümüne yönelik birkaç öneride bulunmak gerekirse, kişilerinin ferdi ve içtimai saadeti için ırk üstünlüğünü değil, güzel ahlakın, çalışkanlığın, dini hassasiyetlere uymanın üstünlüğünü esas tutmak gerekir. Bu şekilde barış ve huzur içinde beraber yaşanılabilir. İrki, rengi, dili ne olursa olsun kişi hukuk karşısında eşit olmalıdır. İslam'da yer alan kardeşlik esası, gündemde tutulmalıdır. Müminler kardeş olduğundan, kardeşler arası yardımlaşmaya elinden geldiğince destek

¹⁰ Çakan, İsmail Lütfi, "Babanzade Ahmed Naim", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1991 Çakan, 1991, sf. 375-376.

¹¹ Ahmed Naim, *İslam'da İrkçılık ve Milliyetçilik Davası*, 1 bs. İstanbul: Beyan, 2018, sf. 49.

¹² Ahmed Naim, a.g.e, sf. 55.

¹³ Ahmed Naim, a.g.e., sf. 57.

¹⁴ Ahmed Naim, a.g.e., sf. 60.

¹⁵ Ahmed Naim, a.g.e., sf. 78.

olunmalıdır. Özellikle çeşitli ırkın, dilin, rengin dünyada var olmasını ayrımcılık sebebi değil, kültürel zenginlik vesilesi olarak görmek en iyisidir.

Kaynakça

Çağrı, Mustafa. "Asabiyet", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1991.

Çakan, İsmail Lütfi. "Babanzade Ahmed Naim", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1991.

Dalkılıç, Mehmet. "İnsan Onurunu Tehdit Eden Irkçılık Anlayışı ve Tarihsel İzdüşümü Üzerine Birtakım Mülâhazalar". Kutlu Doğum Haftası Hz.Peygamber ve İnsan Onuru Sempozyumu, Der. Sedat Memiş ve Hacı Duran Namlı. Ankara: DİB, 2014, 686-697

Naim, Babanzade Ahmed. İslam'da Irkçılık ve Milliyetçilik Davası, 1 bs. İstanbul: Beyan, 2018.

Şentürk, Recep - Canatan, Kadir, "Irkçılık", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1999.

Mütenevvia:

Gezi:

Şeyma ALTUNÖZ

AMASRA

'Çeşm-i Cihân'

Tarihçe

Denize doğru uzanmış bir burun, burnun iki yanında korunaklı birer liman görevi gören iki koy ve ana karaya bağlı bağımsız adalara sahip olan Amasra, (antik dönemde Amastris), 3000 yıllık tarihi, hem çekicilik ve balıkçılığa dayanan yerel sanatları, hem kendini çevreleyen ormanlık alanlara sahip bir yerleşim yeridir. Amasra hâlen özgün balık lokantaları, otelleri ve ev pansiyonlarına sahip bir turizm bölgesidir.

Adını, Kraliçe Amastris'den alan Amasra, zengin bir tarih sürecinden geçtikten sonra 1460 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilerek Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dahil edilmiştir. Fetihden önce Ceneviz yönetiminde kalan şehirden, günümüze canlı bir ticari hayatı yansıtan pek çok sanat eseri ulaşmıştır. Cenovalılar'ın "Çiçekli kale", Plinius'un "Zarif ve Güzel" dediği Amasra'yı Niketas "Dünyanın Gözü"ne, Diojen "Bir Denge"ye benzetmiştir.

Rivayete göre Amasra'nın Osmanlılarca fethi öncesinde şehre tepeden bakan Fatih, hayranlığını şöyle dile getirir: "Lala Lala, acep Çeşm-i Cihan bu m'ola?!" Fetih sonrası şehirdeki iki kilise camiye çevrilir, bir kadı atanır ve Fatih'in emriyle Eflani Kalesi halkı Amasra'ya yerleştirilir. Osmanlı yönetimindeki şehir, Bolu Sancak Beyliği'ne bağlı bir merkez olarak varlığını sürdürmüş, bu dönemde şehri ziyaret eden Batılı gezginler büyük bir hayranlıkla Amasra'dan bahsetmişlerdir. Tarih boyunca hem askeri bakımdan önemli bir üs hem esir ticareti yapılan, kereste, şimşir, ton balığı ve kürk ihraç eden ticari bir liman kentidir. 1940'lı yıllardan beri ev pansiyonculuğu ve çadır

kampçılığının öncü kenti ve “ülkemizde turizmin başladığı yer” olarak bilinen Amasra’da, bugün de kültür ve deniz turizmi faaliyetleri sürdürülmektedir.

Bartın şehri Ulus, Kozcağız ve Amasra olmak üzere üç ilçeden oluşan -Bartınlıların deyimiyle Batı Karadeniz’in İncisi- küçük ama güzellikleriyle büyük olan bir şehirdir. Amasra, güzelliğiyle bilinen en görkemli ilçesidir. Çeşm-i Cihan (Amasra) sayesinde bu bölge Türkiye ve dünyaca tanınmış bir muhit konumuna gelmiştir. Doğal ve mimari özelliklerinin yanında insanların misafirperverliği ile kendini gösteren yer, ziyaret edenler için bir beğeni merkezidir. Bu cümleden olarak Amasra Kalesi ve evleri yerinde görülmeye değer.

Dışarıdan bakıldığından daha renkli olan bu evler, deniz kenarı boyunca uzanan ve bu coğrafyaya özgü bir mimari yapıya sahiptir. Bu coğrafya boyunca Safranbolu, Kastamonu, Ohri şehirlerindeki özgün evlere benzerliği yanında geçimini denizden sağlayan toplumların mimarisini andırarak şekilde mesela Venedik evlerini anımsatır.

Deneme:

Halide YENEN

Kendime Mektuplar -2-

Sevgili,

Ben seni orada öylece bıraktığımda beş yaşlarındaydın demek! Oysa daha dün gibi ama aramızda yıllar var, ağarmış saçlar ve de yorgun bir kalp. Hemen yanıbaşımdaydın, uzanıyorum ama bir türlü tutamıyorum elini. Seni özlerken zaman uzaklaşıyor ve ben sonsuz bir hasretin içinde kalıyorum.

Sonbahar geldi yine. Bahçedeki elma, erik, kayısı, kiraz, ceviz yapraklarını döktü. O yemyeşil, kocaman yapraklı asmalar şimdi kuru bir halat gibi. Baharda tekrar budanacak ve eski tazeliğine kavuşacak. Hatmeler, zambaklar, laleler tekrar çiçeklenecek. Başına kolayca çıktığın ama inemediğin mor dut tekrar meyve verecek. Peki sen o elindeki oyuncağı bırakıp ne zaman döneceksin?

Bugün iki gün önceki yağmurdan kalan nemin etkisiyle çürümeye, güneşin altında kurumaya yüz tutmuş yapraklar üzerinde dolaştım. Yumuşak bir çıtırtı duyuyordum ayaklarımın altından. Toprağı bir yorgan gibi kaplamışlardı. Toplanıp yakılacaklar, külleri toprağa karışacak. Kıyıda köşede kalanlar da soğuşun, yağmurun, karın altında çürüyerek karışacak toprağa. Çürümek ne sancılı bir süreçmiş meğer. Niçin dökerdi o güzelim yapraklarını ağaçlar; onları böyle karın, soğuşun, nemin altında niçin bozulmaya terkederdi? Yapraklar hiç hissetmez miydi bu çürümeyi; o nedenle mi mevsimlerin geçişine sessizce teslim olurlardı? Yoksa biz mi duymuyorduk onların çığlıklarını?

Sonra sokağa çıktım. Nemli asfaltta yürüdüm bir süre. Çıplak ağaçların, kurumuş otlarla kaplı tarlaların, etrafı yüksek duvarlarla kaplı villaların önünden geçtim. Ahşap bir çitle çevrili bahçe içinde sıvası dökülmüş kulübenin önünden geçerken seni bıraktığım o sofayı hatırladım. Hani küçücük evimiz vardı ya, senin bana bir rüya gibi geldiğin yer, toprak ve taştan yapılmış, kireçle sıvanmış, annemin avlusunda, kocaman leğenler içinde elleriyle çamaşır yıkadığı, babamın, yağmur yağdığında akmasın diye silindir şeklinde kocaman bir taşla toprağını sıkıştırdığı dam üzerinde oyunlar oynadığımız, iki göz evimiz; işte o kulübeyi görünce onu hatırladım. Dış kapının açıldığı uzunca girişin iki yanındaki küçücük odalarıyla insan yüzüne benzetilmiş de o nedenle mi iki göz bir sofa denilirdi böyle evlere, bilmiyorum. Ama seni ne zaman hayalimde canlandırarak olsam, elinde ne olduğunu bir türlü seçemediğim oyuncakla o sofada buluyorum.

Unutuyordum, bir sarmaşığa rastladım yürürken. Soğuktan biraz morarmışsa da yaprakları hâlâ yeşil rengini koruyordu. Beton duvarı nasıl da sarıp sarmalamıştı bir görsen. Hep taze kal diye fısıldadı kulağıma. Gerçekten. Yanımda olsaydın eminim sen de duyardın. Peki dedim, söz verdim ben de gülümseyerek. Bu uzak zamanlar sona erdiğinde seni götüreceğim o sarmaşığın yanına. Bir yaprak kopardım dalından ve zarfın içine koydum; gel diye. (20 Ekim 2016)

Hayır Diyememek

Belki de çoğumuzun bırakmak istediği ve fakat bir türlü bırakamadığı bir alışkanlıktır 'hayır' diyememek. Bizi biz yapan şeyler, tercihlerimiz ve bildiğimiz doğrulardır. Bunlar, bir kısım insanlara göre farklı olabilir. Nitekim kimilerinin, bazı yanlışları doğrulardan ayırt edemediğini, bazı sınırları tam çizemediğini gündelik hayattan anlıyoruz.

Alçakgönüllülük diye bir anlayışımız vardır. Bu konu o kadar incedir ki, bunda denge kurmak bizi zorlar. Bu durum bazı hallerde insanı yüceltirken bazı durumlarda ise insanı ezer adeta. Alçakgönüllülük acaba takdir edilme duygusu mudur? Ben şu davranışı sergileyeyim ki, beni görsünler ve sevsinler duygusu. Onun için kimileri, alçakgönüllülüğü yanlış bildiği için 'hayır' diyemez. Kendileri bunu yapmak istemedikleri halde yine de kabullenirler.

Böyle bir durumda 'hayır' diyememek sanki kendini yok saymak gibidir. Kişi bunu yaparak kendisi olmaktan uzaklaşır ve başka birine dönüşür. Başka birine dönüşüm ise artık doğru ile yanlışın birbirine karıştığı, özün kaybolduğu bir aşamadır. O yüzden insan önce kendini bilmeli. Kendi çizgisini tayin etmeli, sınırlar koymalıdır. Bir düşünce veya görüşü ölçüp tartarak 'kendi' olmalıdır. Onun için insan, yeri geldiğinde 'hayır' diyebilmelidir.